

RIIGIKOHUS

TSIVIILKOLLEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	21614655
Otsuse kuupäev	Tartu, 6. juuni 2018
Kohtukoosseis	Eesistuja Malle Seppik, liikmed Peeter Jerofejev ja Henn Jõks
Kohtuasi	Marika Korolev-Pihelpuu hagi MTÜ Eesti Ämmaemandate Ühing vastu kahju hüvitamiseks
Vaidlustatud kohtulahend	Tartu Ringkonnakohtu 23. novembri 2017. a otsus
Kaebuse esitaja ja kaebuse liik	MTÜ Eesti Ämmaemandate Ühing kassatsioonkaebus
Tsiviilasja hind Riigikohtus	4177 eurot 41 senti
Menetlusosalised ja nende esindajad Riigikohtus	Hageja Marika Korolev-Pihelpuu, lepinguline esindaja vandeadvokaat Robert Sarv Kostja MTÜ Eesti Ämmaemandate Ühing, lepinguline esindaja vandeadvokaat Andrus Lillo
Asja läbivaatamise kuupäev	7. mai 2018, kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

- 1. Tühistada Tartu Ringkonnakohtu 23. novembri 2017. a otsus tsiviilasjas nr 21614655 ning saata asi uueks läbivaatamiseks samale ringkonnakohtule.**
- 2. Kassatsioonkaebus rahuldada osaliselt.**
- 3. Tagastada kassatsioonkaebuselt tasutud kautsjon.**

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Marika Korolev-Pihelpuu (hageja) esitas Tartu Maakohtule hagi MTÜ Eesti Ämmaemandate Ühing (kostja) vastu, milles palus kostjalt välja mõista varalise kahju hüvitise 3840 eurot, hagi esitamise hetkeks sissenõutavaks muutunud viivise 30 eurot 22 senti ja viivise seadusjärgses määras kuni hüvitise tasumiseni. Menetluskulud palus hageja jätta kostja kanda ning mõista hageja menetluskulud kostjalt hageja kasuks välja.

Hagiavalduse kohaselt algatati 25. märtsil 2015 veebilehe Perekool foorumis foorumipostituste teema „Korolev Pealtnägijas“. Nimetatud foorumipostituste teema juures avaldasid kolmandad isikud kommentaare, mis sisaldasid hageja kohta ebaõigeid andmeid ja ebakohaseid väärtushinnanguid. Hageja algatatud eeltõendamismenetluses tsiviilasjas nr 21515837 esitas kostja

Harju Maakohtule andmed, mille kohaselt on foorumipostituste teema juures 28. märtsil 2015 kell 18.56 avaldatud kommentaariga ID 371207 seotud IP aadress 176.46.12.177. ASi Eesti Telekom teate kohaselt kuulus nimetatud kuupäeval ja kellaajal IP-aadress 176.46.12.177 Jaanus Jantsonile. Hageja esitas 3. märtsil 2016 Harju Maakohtule hagi J. Jantsoni vastu mittevaralise kahju nõudes (tsiviilasi nr 2163462). J. Jantson vaidles hagine vastu, väites, et tema ei ole kõnealuse kommentaari autor, ning taotles kohtu kaudu kostjalt lisaandmete väljanõudmist. Harju Maakohus rahuldab taotluse ning lisaandmete põhjal ilmnes, et kõnealuse kommentaari ID on hoopis 385571, millest järeldus, et J. Jantson ei olnud kommentaari autor. Hageja esitas avalduse hageja loobumiseks. Harju Maakohus lõpetas 15. augusti 2016. a määrusega menetluse ja jättis J. Jantsoni menetluskulud summas 1260 eurot hageja kanda. Hageja nõuab kostjalt õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamiseks 3840 euro väljamõistmist, mis koosneb hagejalt tsiviilasjas nr 2163462 välja mõistetud menetluskuludest 1260 eurot ja hageja enda samas tsiviilasjas kantud menetluskuludest 2580 eurot. Oma nõude õigusliku alusena tugineb hageja võlaõigusseaduse (VÕS) §le 1043 ja § 1045 lg 1 pdele 5 ja 8, samuti § 1045 lg 1 ple 7, leides, et kostja on rikkunud karistusseadustiku (KarS) § 280 lgst 1 ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 328 lgst 1 tulenevaid kohustusi.

2. Kostja vaidles hagine vastu ja palus jätta selle rahuldamata. Kostja arvates ei tule kohaldada VÕS § 1045 lg 1 p 5, p 7 ega p 8. Isegi kui kahju oleks tekitatud, ei saa see olla õigusvastane. Kohaldada ei tule ka KarS § 280 lgt 1 ega TsMS § 328 lgt 1. Kostja ei teadnud andmete esitamisel nende puudustest. Kohtule esitatavad andmed pandi kokku kuuest erinevast andmebaasist info kopeerimisel. Tegemist oli andmete ümbertõstmisel tekkinud inimliku eksitusega. Kahju on põhjustanud mitte kostja tegevus, vaid J. Jantsoni tegevusetus. Ehkki hageja saatis enne hagi esitamist J. Jantsonile nõudekirja, ei vastanud ta sellele. Ühtlasi esitas J. Jantson tsiviilasjas nr 2163462 taotluse täiendavate tõendite kogumiseks alles oma teises menetluskohas. Kui J. Jantson oleks juba enne hagi esitamist hageja nõudele vastu vaieldnud või esitanud taotluse täiendavate tõendite kogumiseks juba esimeses menetluskohas, oleks ka hagejal tekkinud kahtlus, et tema ei ole kõnealuse kommentaari autor. Igal juhul ei saa hageja kostjalt nõuda hageja enda kantud menetluskulude hüvitamist, sest hageja oleks igal juhul kohtusse pöördunud ja tal oleksid tekkinud menetluskulud, sõltumata kostja isikust. Kahjuhüvitist tuleks VÕS § 139 lg 1 alusel vähendada nullini.

3. Tartu Maakohus rahuldab 15. veebruari 2017. a otsusega hagi ja mõistis kostjalt hageja kasuks välja kahjuhüvitise 3840 eurot ning viivise 147 eurot, samuti viivise kahjuhüvitiselt alates 15. veebruarist 2017 kuni põhivõla tasumiseni VÕS § 113 lg 1 teises lauses ettenähtud määras. Maakohus jättis menetluskulud kostja kanda ja mõistis kostjalt hageja kasuks välja menetluskulud 1790 eurot, samuti viivise menetluskuludelt VÕS § 113 lg 1 teises lauses sätestatud määras alates kohtuotsuse jõustumisest kuni menetluskulude tasumiseni.

Maakohus leidis, et hagejal kahju tekkimise ja kostja teo vahel on põhjuslik seos. Kui kostja ei oleks andnud hagejale eeltõendamismenetluses andmeid selle kohta, et vaidlusaluse postitusega seotud IP-aadress on 176.46.12.177, ei oleks hageja J. Jantsoni vastu hagi esitanud. J. Jantsoni käitumine võis mõjutada poolte menetluskulude suurust, kuid kostja ei ole kahju suurust vaidlustanud. Maakohtu hinnangul ei tulene kostja tegevuse õigusvastasus VÕS § 1045 lg 1 pst 5, kuna hageja ei ole näidanud, et kostja oleks tema omandit rikkunud. Samuti ei vastuta kostja VÕS § 1045 lg 1 p 7 alusel. Kostjale ei kohaldu TsMS § 200 lgtest 1 ja 2 ning TsMS §st 328 tulenevad kohustused, sest ta polnud tsiviilasjas nr 21515837 menetlusosaline. Kostja kohustus koostada talle kättesaadavate andmete põhjal tõend tuleneb TsMS § 279 lgst 2, ent sättest ei tulene otsest kohustust koostada dokumentaalne tõend ainult õigete andmete põhjal. Tõendi koostajat võiks analoogia korras käsitada tunnistajana, kuid see eeldaks tema hoiatamist vastutuse eest. Kostja käitumine on heade kommete vastane ning kostja vastutab VÕS § 1045 lg 1 p 8 alusel. Kostja pidi kohtule andmeid esitades aru

saama, et hageja soovib kogutud tõendite põhjal esitada isiku vastu nõude, ja möönma, et ebaõigete andmete esitamisega tekitab ta hagejale kahju. Kostja vastutust ei välista tema väide, et kostja ei soovinud kahjuliku tagajärje saabumist ning ebaõigete andmete esitamine oli üksnes eksimus. Ka menetlusväline isik, kellelt kohus andmeid küsib, peab esitama andmed sellise hoolikusega, et neile oleks võimalik tugineda. Kahjuhüvitise vähendamine VÕS § 139 lg 1 alusel ei ole põhjendatud. Hageja tegi esimesel võimalusel hagist loobumisega kõik, et vähendada tekkinud kahju.

4. Kostja esitas maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse, milles palus maakohtu otsuse täies ulatuses tühistada ning teha asja esimese astme kohtule uueks läbivaatamiseks saatmata uus otsus, millega jätta hagi täielikult rahuldamata. Menetluskulud palus kostja jätta täies ulatuses hageja kanda.

5. Hageja vaidles apellatsioonkaebusele vastu, palus jätta selle rahuldamata ja menetluskulud kostja kanda.

Ringkonnakohtu lahend ja põhjendused

6. Tartu Ringkonnakohus jättis 23. novembri 2017. a otsusega apellatsioonkaebuse rahuldamata ja maakohtu otsuse muutmata. Ringkonnakohus jättis ringkonnakohtus kantud menetluskulud kostja kanda ning mõistis kostjalt hageja kasuks menetluskulude katteks välja 720 eurot koos käibemaksuga.

Ringkonnakohus nõustus maakohtu põhjendustega ega korranud neid. Vastuseks apellatsioonkaebuse väidetele märkis ringkonnakohus, et maakohus ei ole rikkunud menetlusõiguse norme, otsus ei ole üllatuslik ega vastuoluline. Hagejal kahju (s.o menetluskulud) tekkimise ja kostja teo vahel on põhjuslik seos, sest kui kostja ei oleks esitanud eksitavate andmetega tõendit eeltõendamismenetluses, ei oleks hageja J. Jantsoni vastu hagi esitanud. Ringkonnakohus nõustus maakohtuga, et kostja käitumine on heade kommete vastane ja kostja vastutab VÕS § 1045 lg 1 p 8 alusel. Kostja pidi saama aru tõendi kogumise eesmärgist ja oma kohustusest esitada korrektsete andmetega tõend ning möönma, et kui ta esitab ebaõigete andmetega tõendi, võib see tuua hagejale kaasa kahju. Kostja viis hageja eksitusse. Ebaõigete andmetega tõendi väljastamine olukorras, kus seda sooviti eesmärgiga välja selgitada isik, kelle vastu nõue esitada, on käsitatav heade kommete vastase tahtliku käitumisena. Maakohus on kostja taotlust kahjuhüvitist VÕS § 139 alusel vähendada arvesse võtnud ning põhjendanud selle rahuldamata jätmist. Kahjuhüvitise vähendamine hagejast tulenevatel asjaoludel ei ole põhjendatud, kuna hageja loobus hagist mõistliku aja jooksul ja tegi sellega kõik, et vähendada tekkinud kahju.

MENETLUSOSALISTE PÕHJENDUSED

7. Kostja esitas kassatsioonkaebuse, milles palub ringkonnakohtu otsuse täies ulatuses tühistada ja saata asi samale ringkonnakohtule uueks läbivaatamiseks. Menetluskulud palub kostja jätta hageja kanda.

Kassatsioonkaebuse kohaselt ei tule asjas kohaldada VÕS § 1045 lg 1 p 8, kuna normi eeldused ei ole täidetud. Kostja teo ja hageja kahju vahel puudub põhjuslik seos. Hageja oleks hagi esitanud niikuinii, sõltumata kostjalt saadavate andmete sisust. Hagi esitamine J. Jantsoni vastu oli tingitud mitte kostjast, vaid J. Jantsoni tegevusetusest, täpsemalt sellest, et ta ei vastanud hageja nõudekirjale ning esitas tsiviilasjas nr 2163462 taotluse täiendavate tõendite kogumiseks alles oma teises menetluskulud dokumendis. Maakohus on tuvastanud vähemalt selle, et J. Jantson võis vastutada menetluskulude suurenemise eest. Sel juhul ei saa kostja vastutada kõigi tsiviilasjas nr 2163462

tekinud menetluskulude eest. Kostja saaks maksimaalselt vastutada hageja poolt vale kostja vastu hagi esitamise seotud kulude eest, aga mitte kohtumenetluse jooksul tekkinud menetluskulude eest. Viidatud tsiviilasja poolte menetluskulud suurenesid ka advokaatidest esindajate kasutamise tõttu, mida kostja tegu ei mõjutanud. Kostja tegu ei ole õigusvastane VÕS § 1045 lg 1 p 8 tähenduses. Hageja peab normi kohaldamiseks tõendama teo õigusvastasuse ehk muu hulgas ka kostja süü vormina tahtluse. Kohtud ei ole põhjendanud, mille alusel nad leiavad, et kostja tegevus oli tahtlik, rikkudes sellega oluliselt menetlusõiguse normi. Praegusel juhul on kohtud tuvastanud kostja tahtluse, sisustades seda hooletuse kaudu (kasutades sõnu „eksimus“, „sellise hoolikusega“ jne). VÕS § 1045 lg 1 p 8 ei näe ette vastutust, kui isik pani heade kommete vastase teo toime hooletusest. VÕS § 104 lg 5 kohaselt on tahtlus õigusvastase tagajärje soovimine, ent kostja ei soovinud kahjuliku (õigusvastase) tagajärje saabumist. Hoosusnõuete eiramisest ei tulene automaatselt järeltõttu, et isik on teinud teo tahtlikult. Kostja ei nõustu ka kohtute seisukohaga, et ta pidi aru saama, et hageja soovib esitada eeltõendamismenetluses kogutud tõendite põhjal isiku vastu nõude kohtusse.

8. Hageja vaidleb kassatsioonkaebusele vastu ja palub jätta selle rahuldamata.

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

9. Kolleegium leiab, et ringkonnakohtu otsus tuleb TsMS § 691 p 2 ja § 692 lg 1 pde 1 ja 2 alusel tühistada materiaaõiguse normi väära kohaldamise ja menetlusõiguse normi olulise rikkumise tõttu. Asi tuleb saata uueks läbivaatamiseks samale ringkonnakohtule. Kassatsioonkaebus rahuldatakse osaliselt.

10. Kohtud on tuvastanud ja pooled ei vaidle järgmiste asjaolude üle:

- Veebilehe Perekool foorumis algatati 25. märtsil 2015 foorumipostituste teema „Korolev Pealtnägijaks“.
- Tsiviilasjas nr 21515837 (eeltõendamismenetlus) esitas kostja Harju Maakohtule andmed, mille kohaselt on foorumipostituse juures 28. märtsil 2015 kell 18.56 avaldatud kommentaariga ID 371207 seotud IP aadress 176.46.12.177. ASi Eesti Telekom teabe kohaselt kuulus IP-aadress 176.46.12.177 nimetatud kuupäeval ja kellaajal J. Jantsonile.
- Hageja esitas hagi J. Jantsoni vastu ebaõiged andmeid ja ebakohaseid väärtushinnanguid sisaldava kommentaariga tekitatud mittevahalise kahju hüvitamiseks (tsiviilasi nr 2163462). J. Jantson vaidles hagile vastu ja taotles menetluses uute tõendite kogumist. Kostjalt kogutud uute tõendite põhjal selgus, et vaidlusaluse 28. märtsi 2015. a kommentaari ID oli hoopis 385571 ning kostja oli esitanud eeltõendamismenetluses kohtule ebaõiged andmeid.
- Hageja avalduse alusel lõpetas Harju Maakohus 15. augusti 2016. a määrusega tsiviilasjas nr 2163462 menetluse hagist loobumise tõttu ja jättis J. Jantsoni menetluskulud summas 1260 eurot hageja kanda.
- Hageja nõuab kostjalt õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamiseks 3840 eurot, mis koosneb temalt tsiviilasjas nr 2163462 välja mõistetud menetluskuludest 1260 eurot ja hageja enda samas tsiviilasjas kantud menetluskuludest 2580 eurot.

11. Kassatsiooniastmes vaidlevad pooled selle üle, kas kostja poolt eeltõendamismenetluses ebaõigete andmete esitamise ja hagejale tsiviilasjas nr 2163462 kantud menetluskuludena tekkinud kahju vahel esineb põhjuslik seos, kas kostja tekitas hagejale kahju õigusvastaselt ning millises ulatuses tuleb kostjal hagejale tekkinud kahju hüvitada.

12. Kostja vaidleb kassatsioonkaebuses vastu põhjusliku seose esinemisele enda teo ja hagejale tekkinud kahju vahel, leides, et hagejale ei põhjustanud kahju mitte kostja tegevus, vaid hoopis

tsiviilasja nr 2163462 kostja J. Jantsoni tegevusetus, ning et hageja oleks esitanud hagi sõltumata sellest, milliseid andmeid kostja talle eeltõendamismenetluses oleks esitanud. Kostja arvates on ringkonnakohus jätnud need vastuväited sisuliselt arvestamata. Kolleegiumi arvates ei ole kohtud põhjusliku seose hindamisel ebaõigesti kohaldanud materiaaalõiguse normi ega oluliselt rikkunud menetlusõiguse normi.

12.1. VÕS § 127 lgst 4 tulenevalt peab isik kahju hüvitama üksnes juhul, kui asjaolu, millel tema vastutus põhineb, on kahju tekkimisega sellises seoses, et tekkinud kahju on selle asjaolu tagajärg (põhjuslik seos). Kolleegium on varasemas praktikas märkinud, et põhjusliku seose tuvastamisel tuleb kohaldada nn *conditio sine qua non*-põhimõtet. Selle põhimõtte kohaselt loetakse ajaliselt eelnev sündmus hilisema sündmuse põhjuseks, kui ilma esimese sündmuseta poleks ajaliselt hilisemat sündmust toimunud. Selleks saab kasutada elimineerimise meetodit, mille abil jäetakse kostja väidetav tegu mõtteliselt kõrvale ja uuritakse, kas kahjulik tagajärg oleks ilma selleta saabunud. Kui kahjulik tagajärg oleks ikkagi saabunud, pole isiku käitumine kahju põhjuseks (vt Riigikohtu 8. jaanuari 2013. a otsus tsiviilasjas nr 32117312, p 18; 8. juuni 2016. a otsus tsiviilasjas nr 3214216, p 19). Kohtud leidsid, et kostja teo ja hagejale kahju tekkimise vahel esineb põhjuslik seos, kuna hagejale tekkis kahju sellest, et ta esitas hagi vale isiku vastu, ning hageja ei oleks vale isiku vastu hagi esitanud, kui kostja ei oleks esitanud eeltõendamismenetluses ebaõigeste andmetega tõendit.

12.2. Seoses kostja väitega, et kahju on põhjustanud J. Jantsoni tegevusetus, märgib kolleegium, et põhjuslik seos ei pea avalduma vahetu seosena õigusvastase teo ja tagajärje (kahju) vahel, vaid võib seisneda põhjusahelas (sündmuste jadas), mille isik oma kohustuste rikkumisega loob (Riigikohtu 10. detsembri 2003. a otsus tsiviilasjas nr 32112503, p 27; vt ka 7. oktoobri 2015. a otsus haldusasjas nr 3311115, p 12). Praeguses asjas on kohtud tuvastanud, et kostja lõi oma käitumisega põhjusahela, mille tagajärjel tekkis hagejale kahju. Kohtud ei ole tuvastanud ning kostja ei ole ka väitnud, et mingist hetkest alates oleks J. Jantson oma käitumisega kostja loodud põhjusahela üle võtnud, lõpetades sellega kostjale etteheidetava teo mõju hagejale kahju tekkimisse. Seega on kohtud põhjendatult jätnud J. Jantsoni rolli põhjusliku seose hindamisel arvesse võtmata. Kolleegium märgib, et J. Jantsoni käitumine tsiviilasja nr 2163462 menetluse eel ja selle käigus võib olla tähtis hüvitatava kahju ulatuse kindlaksmääramisel (vt käesoleva otsuse punkt 15).

12.3. Samuti on kostja menetluses väitnud, et kuna hageja eesmärk tsiviilasjas nr 2163462 oli esitada hagi isikute vastu, kes on tema arvates avaldanud hageja kohta ebaõigeste andmeid ja ebakohaseid väärtushinnanguid, oleks ta kohtusse pöördunud sõltumata sellest, kas kostjaks oleks olnud J. Jantson või keegi teine. Kolleegium on varasemas praktikas leidnud, et kui kahju põhjustab küll võlgniku käitumine, kuid samasugune kahju oleks tekkinud hiljem ka muust asjaolust tulenevalt, tuleb ka muud asjaolu (kahju tekkimise teist põhjust) arvestada (vt Riigikohtu 6. mai 2015. a otsus tsiviilasjas nr 3213815, p 19). Samas ei ole kostja praeguses asjas väitnud ega esitanud tõendeid selle kohta, et juhul, kui hageja oleks esitanud hagi selle kommentaari, mille kirjutamist J. Jantsonile tsiviilasjas nr 2163462 põhjendamatult ette heideti, tegeliku autori vastu, oleks hagejale samasugune kahju tekkinud, sh kuna hagi oleks jäänud suure tõenäosusega rahuldamata. Eelnevast tulenevalt on kohtud põhjendatult jätnud kostja vastava vastuväite põhjusliku seose hindamisel arvesse võtmata.

13. Kolleegium nõustub kostjaga, et kohtud on ebaõigesti kohaldanud VÕS § 1045 lg 1 p 8, leides, et tuvastatud asjaoludel on kostja tegu käsitatav tahtliku heade kommete vastase käitumisena.

13.1. Kohtud on asunud seisukohale, et VÕS § 1045 lg 1 p 8 eeldused on täidetud, kuna kostja pidi andmeid esitades aru saama, et tal on kohustus esitada korrektsete andmetega tõend ja et hageja soovib eeltõendamismenetluses kogutud tõendite põhjal esitada isiku vastu nõude, ning möönma, et ebaõigete andmete esitamisega võib hagejale tekkida kahju. Ringkonnakohus lisas, et kostja poolt hageja eksitusse viimine ning ebaõigete andmetega tõendi väljastamine olukorras, kus seda sooviti eesmärgiga selgitada välja isik, kelle vastu nõue esitada, on kvalifitseeritav heade kommete vastase käitumisena.

13.2. Kolleegium selgitab, et kostja käitumise õigusvastasuse tuvastamine VÕS § 1045 lg 1 p 8 alusel eeldab, et kostjale saaks ette heita tahtlikku heade kommete vastast käitumist. Teo õigusvastasus VÕS § 1045 lg 1 p 8 järgi eeldab seega seda, et kahju tekitaja oleks käitunud heade kommete vastaselt ning subjektiivselt küljest oleks tema tegu iseloomustanud tahtlus. VÕS § 104 lg 5 järgi on tahtlus õigusvastase tagajärje soovimine võlasuhte tekkimisel, täitmisel või lõpetamisel. Kolleegium on varasemas praktikas leidnud, et õigusvastasuse tuvastamiseks VÕS § 1045 lg 1 p 8 järgi piisab sellest, kui kostja mõistis oma käitumise õigusvastasust ja möönis, et see võib tuua hagejale kaasa kahju (Riigikohtu 15. aprilli 2015. a otsus tsiviilasjas nr 3211815, p 10; 2. novembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr 32110116, p 17; 12. detsembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr 32113216, p 16). Kolleegium jääb selle seisukoha juurde ja selgitab, et käitumise õigusvastasuse mõistmine tähendab seda, et isik saab aru oma käitumise heade kommete vastasusest. See omakorda eeldab, et isik on teadlik nendest elulistest asjaoludest, mis toovad kaasa tema käitumise vastuolu heade kommetega.

13.3. Praegusel juhul ei ole kohtud tuvastanud, et kostja oleks saanud aru, et ta esitab kohtule ebaõiged andmeid, ning oleks seega mõistnud oma käitumise õigusvastasust. Sellega on kohtud jätnud nõuetekohaselt tuvastamata VÕS § 1045 lg 1 p 8 teokoosseisu subjektiivse elemendi esinemise.

Kostja on menetluses väitnud, et ta esitas ebaõiged andmed erinevatest andmebaasidest andmete ümbertõstmisel tekkinud eksimuse, inimliku vea tõttu ning ta ei saanud aru, et esitab kohtule ebaõiged andmeid. Maakohus on selle kohta märkinud üksnes, et eksimus andmete esitamisel ei välista kostja vastutust ning ka menetlusväline isik, kellelt kohus andmeid küsib, peab esitama andmed sellise hoolikusega, et neile oleks võimalik tugineda. Ringkonnakohus ei ole kostja vastuväitele täiendavalt vastanud, ent on nõustunud üldiselt maakohtu põhjendustega. Kolleegiumi arvates on kohtud põhjendamatult leidnud, et ka hooletus andmete esitamisel ja seeläbi hageja eksitusse viimine vastab VÕS § 1045 lg 1 p 8 tunnustele. Isegi kui kostja oli andmeid esitades hooletu või raskelt hooletu VÕS § 104 lge 3 ja 4 tähenduses, ei täida hooletus VÕS § 1045 lg 1 p 8 koosseisu, mis eeldab tahtlust. Tahtlus on seotud eeskätt subjektiivsete tunnustega – teadlikkus käitumise õigusvastasusest ja sellise tagajärje soovimine, hooletus aga valdavalt objektiivsete tunnustega – kohaste nõuete mittejärgimisega (vt Riigikohtu 12. detsembri 2012. a otsus haldusajal nr 3312312, p 14). Kolleegium on seisukohal, et isik ei saa soovida oma heade kommete vastase käitumisega teisele isikule kahju tekitada VÕS § 1045 lg 1 p 8 ja § 104 lg 5 tähenduses olukorras, kus ta ei ole teadlik asjaoludest, mis toovad kaasa tema käitumise heade kommete vastasuse ega mõista seega oma tegevuse õigusvastasust.

Eelnevast tulenevalt on kohtud tuvastatud asjaoludel põhjendamatult leidnud, et kostja vastutab hagejale õigusvastaselt kahju tekitamise eest VÕS § 1045 lg 1 p 8 alusel. Asja uuel läbivaatamisel tuleb ringkonnakohtul VÕS § 1045 lg 1 p 8 kohaldamiseks hinnata, kas kostja teadis, et ta esitab tsiviilasjas nr 21515837 kohtule ebaõiged andmeid, ja seega mõistis oma käitumise õigusvastasust. Kuna VÕS § 1045 lg 1 p 8 puhul on tahtlus teo õigusvastasuse eeldus, lasub selle tõendamise koormus hagejal ning VÕS § 1050 lgs 1 sätestatud eeldus ei kohaldu.

14. Kolleegiumi arvates saab tuvastatud asjaoludel kostja teo õigusvastasus tuleneda VÕS § 1045 lg 1 pst 7 ja lgst 3.

14.1. Hageja on tuginenud menetluses oma nõude alusena ka VÕS § 1045 lg 1 ple 7, mille kohaselt on kahju tekitamine õigusvastane, kui see tekitati seadusest tulenevat kohustust rikkuva käitumisega. Kolleegium on varem selgitanud, et viidatud sätte tähenduses peetakse silmas mis tahes õigusnormi, millest tuleneb kahju tekitanud isikule kohustus teha teatud tegu või hoiduda teatava teo tegemisest. Sama sätte lg 3 järgi ei ole seadusest tuleneva kohustuse rikkumisega kahju tekitamine õigusvastane, kui kahju tekitaja poolt rikutud sätte eesmärk ei olnud kannatanu kaitsmine sellise kahju tekitamise eest. Seega on seadusest tuleneva kohustuse rikkumine seatud sõltuvusse rikutud sätte kaitse-eesmärgist, st igal konkreetsel juhul tuleb analüüsida, kas hageja kaitsmine ja temal tekkinud kahju ärahoidmine oli kostja rikutud sätte (kaitsenormi) eesmärk. (Vt Riigikohtu 20. juuni 2012. a otsus tsiviilasjas nr 32116911, p 13)

Kuna teo õigusvastasuse tõendamise koormus lasub kannatanul, siis peab hageja juhul, kui ta tahab tõendada kostja teo õigusvastasust VÕS § 1045 lg 1 p 7 ja lg 3 järgi, tõendama kostjat kohustava sätte olemasolu ning ka selle, et selle sätte vähemalt üheks eesmärgiks oli kaitsta kannatanut kahju eest, mille eest ta kostjalt hüvitist nõuab (vt Riigikohtu 17. detsembri 2012. a otsus tsiviilasjas nr 32116112, p 11).

14.2. Hageja on heitnud kostjale hagi ette KarS § 280 lgst 1 ja TsMS § 328 lgst 1 tulenevate kohustuste rikkumist, viidates hilisemates seisukohtades ka TsMS § 200 lgst 2 tulenevate kohustuste rikkumisele kostja poolt. Kolleegium nõustub maakohtuga, et KarS § 280 ei ole antud juhul asjakohane säte ning kuna kostja ei olnud tsiviilasjas nr 21515837 menetlusosaline, ei kohaldunud tema suhtes ka TsMS §st 328 tulenevad kohustused.

14.3. Ehkki hageja ei ole senises menetluses sõnaselgelt viidanud TsMS § 279 lgst 2 tuleneva kohustuse rikkumisele kostja poolt, on ta heitnud kostjale ette seda, et kostja rikkus kohustust esitada kohtule alati õigeid andmeid, lisades, et selle kohustuse kaitse-eesmärk on tagada, et valeandmete esitamise tagajärjel ei oleks mõnel poolel võimalik tugineda ebaõigetele andmetele ja tekitada sellega kellelegi kahju. Seega on hageja sisuliselt heitnud kostjale ette TsMS § 279 lgst 2 tuleneva kohustuse rikkumist, põhjendades ühtlasi selle kohustuse kaitse-eesmärki. Viidatud sättest tuleneb, et kui isiku valduses on asja lahendamiseks tähtsaid andmeid, peab ta kohtu nõudel koostama nende andmete alusel dokumendi ja esitama selle kohtule. Sellest võib keelduda samal põhjusel kui dokumendi väljaandmisest.

Maakohus on õigesti märkinud, et TsMS § 279 lgst 2 tulenes kostjale kohustus koostada talle kättesaadavate andmete põhjal tõend. Kolleegium ei nõustu aga maakohtu seisukohaga, et ehkki TsMS § 279 lg 3 näeb ette, et kohus võib dokumendi alusetult esitamata jätnud isikut trahvida, ei ole kolmandal isikul kohustus koostada dokumentaalne tõend ainult õigete andmete põhjal. Kolleegium on seisukohal, et TsMS § 279 lgt 2 eesmärgipäraselt tõlgendades tuleneb sellest sättest isikule kohustus esitada kohtule dokument, mis on koostatud õigete andmete põhjal. Ebaõigete andmete esitamine oleks võrreldav dokumendi aluseta esitamata jätmisega, kuivõrd mõlemal juhul jääb saavutamata dokumendi nõudmise eesmärk.

14.4. Erinevalt maakohtust on kolleegium seisukohal, et TsMS § 279 lg 2 kujutab endast deliktiõiguslikku kaitsenormi VÕS § 1045 lg 1 p 7 tähenduses. Kolleegiumi arvates kaitses säte selle menetluse menetlusosaliste, mille raames kohus nõuab TsMS § 279 lg 2 järgi andmete põhjal

dokumendi koostamist ja kohtule esitamist, ning eelkõige vastava taotluse esitanud isiku huve ja õigustatud ootust, et kohtule esitatavad andmed on õiged ning neile on võimalik kooskõlas nende andmete kogumise eesmärgiga tugineda. TsMS § 279 lgst 2 tulenev kohustus esitada kohtule õigete andmete alusel koostatud dokument ei täida seega üksnes õigusemõistmise eesmärke, tagamaks, et kohus teeb lahendi õigete asjaolude põhjal. Eelnevast tulenevalt on TsMS § 279 lg 2 järgi õigeid andmeid sisaldava dokumendi koostamise ja kohtule esitamise kohustuse eesmärk VÕS § 1045 lg 3 tähenduses mh kaitsta dokumendi kogumist taotlenud isikut ja teisi menetlusosalisi kahju eest, mis neile võib tekkida tulenevalt sellest, et nad dokumendis sisalduvatele andmetele põhjendatult, kooskõlas dokumendi väljanõudmise eesmärgiga tuginevad. Kolleegiumi arvates kehtib eelnev ka juhul, kui kohus nõuab dokumendi esitamist eeltõendamismenetluses.

14.5. Kolleegium märgib, et ringkonnakohus on viidanud kostjalt andmete nõudmiseks tehtud kohtu päringu õigusliku alusena ka infoühiskonna teenuse seaduse (InfoTS) § 11 lg 5 ning elektroonilise side seaduse §le 114¹ ja § 111¹ lg 3. Kolleegium mõnab, et kuivõrd asjas ei vaielda selle üle, et kostja opereerib Perekooli foorumit, võib ta olla InfoTS § 2 p 1 tähenduses infoühiskonna teenuse osutaja, kellele laienevad InfoTS-is sätestatud kohustused, sealhulgas § 11 lgst 5 tulenev kohustus esitada kohtule kirjaliku üksikpäringu alusel TsMS-is ettenähtud alustel ja korras teavet oma teenuse kasutaja kohta. Praeguses asjas ei ole aga hageja tuginenud sellele, et kostja oleks infoühiskonna teenuse osutajana tekitanud hagejale VÕS § 1045 lg 1 p 7 järgi õigusvastast kahju, rikkudes InfoTSist tulenevaid spetsiifilisi kohustusi. Järelikult on kohtud põhjendatult jätnud kostja võimaliku vastutuse nende kohustuste rikkumise eest käsitlemata.

14.6. Tunnustamaks hageja nõuet delikti üldkoosseisu alusel, peab lisaks põhjuslikule seosele (VÕS § 127 lg 4) ja õigusvastasusele (VÕS § 1045 lg 1) olema kostja süüdi hagejale kahju tekkimises (VÕS § 1050). VÕS § 1050 lg 1 kohaselt eeldatakse kahju tekitaja süüd. Kostja on menetluses väitnud, et ta ei teadnud andmeid esitades nende puudulikkusest ega ka seda, et temalt küsitakse andmeid selleks, et hageja saaks nende alusel esitada hagiavaldused. Sellega on kostja sisuliselt vaidlustanud oma käitumise süülisuse. Kohtud ei ole menetluses aga kostja süü küsimust VÕS § 1050 lg 1 alusel hinnanud. Eelnevast tulenevalt tuleb ringkonnakohtul asja uuel läbivaatamisel hinnata, kas kostja on kahju õigusvastases tekitamises süüdi VÕS § 1050 lg 1 tähenduses. Selleks piisab, kui kostja pani õigusvastase teo toime vähemalt hooletusest VÕS § 104 lg 3 järgi, jättes kohtule eeltõendamismenetluses nõutud andmeid esitades järgimata käibes vajaliku hoole.

Seoses kostja väitega, et hageja poolt kolmanda isiku vastu hagi esitamine ja seega kahju tekkimine ei olnud talle ettenähtav, märgib kolleegium, et kuigi VÕS § 127 lg 3 ei kohaldu deliktilise vastutuse juhtudel, võib kahjuliku tagajärje ettenähtavusel õigusvastase teo toimepanemise ajal olla tähtsus ka delikti üldkoosseisul põhineva (s.o süülise) vastutuse korral. Nimelt saab õigusvastase teo toimepannud isik vastutusest vabanemiseks VÕS § 1050 lgte 1 ja 2 järgi muu hulgas tõendada, et talle ei saa hooletut käitumist ette heita, kuivõrd mõistlikult võttes ei olnud tal võimalik ette näha põhjuslikku seost oma teo ja kahju vahel (vt Riigikohtu 26. septembri 2006. a otsus tsiviilasjas nr 3215306, p 13).

15. Kassatsioonkaebuses heidab kostja ringkonnakohtule ette ka hüvitatava kahju ulatuse ja suuruse kohta esitatud vastuväidete käsitlemata jätmist. Kolleegium selgitab hüvitatava kahju ulatuse ja vähendamise seoses järgnevat.

15.1. Põhjusliku seose olemasolu ei tähenda, et kannatanule tuleb hüvitada igasugune ja rikkumisega ükskõik kui kauges seoses olev negatiivne tagajärg. Vaatamata põhjusliku seose

olemasolule kostja teo ja hageja kahju vahel (VÕS § 127 lg 4) ei pruugi kostja kahju tekitamise eest lõppkokkuvõttes deliktiõiguslikult vastutada juhul, kui õigusvastase teo tegemise keelu eesmärk ei olnud sellise kahjuliku tagajärje ärahoidmine, nagu hagejal esines (vt ülalviidatud otsused tsiviilasjas nr 3215306, p 13; haldusjasjas nr 3311115, p 12). Vajadus arvestada hüvitatava kahju ulatuse kindlaksmääramisel selle kohustuse või sätte eesmärki, mille rikkumise tagajärjel kahju hüvitamise kohustus tekkis, tuleneb VÕS § 127 lgst 2, seadusest tuleneva kohustuse rikkumise korral ka VÕS § 1045 lgst 3. Seejuures tuleb keelu eesmärgi kindlakstegemisel muu hulgas arvestada sellega, kuivõrd ettenähtav oli kahjulik tagajärg mõistlikule isikule (vt ülalviidatud otsus tsiviilasjas nr 3215306, p 13). Muu hulgas on viidatud sätete alusel piiratud teoga liialt kauges põhjuslikus seoses oleva tagajärje eest hüvitise määramine (vt ülalviidatud otsus haldusjasjas nr 3311115, p 12).

15.2. Kolleegium on seisukohal, et TsMS § 279 lg 2 kaitse-eesmärk hõlmab kannatanu kaitsmist sellise kahju eest, mis kohtule esitatud ebaõigete andmete põhjal vale isiku vastu hagi esitamisega tüüpiliselt kaasnevad, sealhulgas hagi esitamisega kaasnevad mõistlikud menetluskulud ning hagist põhjendatult loobumise tõttu hageja kanda jäetavad teise poole menetluskulud. Selliste kulude tekkimine on kaitsenormi rikkumisega kaasneva riski realiseerumise korral objektiivselt ettenähtav.

Praeguses asjas möönis maakohus, et J. Jantsoni käitumine võis mõjutada tsiviilasjas nr 2163462 tekkinud menetluskulude suurust. Kostja väitis apellatsioonkaebuses, et kui J. Jantsoni käitumine aitas kaasa poolte menetluskulude suurenemisele, saab kostjalt nõuda nende menetluskulude hüvitamist maksimaalselt vaid osaliselt. Ringkonnakohus ei käsitlenud otsuses seda väidet. Asja uuel läbivaatamisel tuleb ringkonnakohtul seega hinnata, kas tsiviilasjas nr 2163462 hageja kanda jäetud menetluskulud, mis kujutavad endast hagejale tekkinud kahju, on sellised, mis tüüpiliselt kaasnevad või võivad kaasneda vale isiku vastu hagi esitamisega, ning kas nende tekkimine oli mõistlikule isikule seega objektiivselt ettenähtav. Seejuures tuleb arvesse võtta, kas selle isiku käitumine, kelle vastu hageja põhjendamatult hagi esitas, menetluse eel ja käigus oli sellises olukorras tavapärane ja mõistlikult ettenähtav, mistõttu sellega kaasnenukulude tekkimise riski jätmine kostja kanda on põhjendatud. Kolleegium märgib, et üldjuhul on ebaõigeid andmeid, mille põhjal esitatakse kolmanda isiku vastu hagi, esitanud isikule ettenähtav see, et lisaks hagi esitamisele tekib kulusid ka edasise menetluse käigus, kusjuures pooled võivad kasutada menetluses professionaalseid esindajaid. Samuti ei saa eeldada, et selles menetluses kostjaks olev kolmas isik teostab oma menetlusõigusi võimalikest kõige tõhusamal viisil.

15.3. Kolleegium nõustub kohtutega selles, et olukorras, kus kohtud on tuvastanud, et hageja loobus hagist põhjendatult ja mõistliku aja jooksul pärast teadasaamist, et see on esitatud vale isiku vastu, ei ole alust vähendada kahjuhüvitist VÕS § 139 alusel. Samuti ei ole VÕS § 139 lg 1 järgi kahjuhüvitise vähendamise aluseks J. Jantsoni kui hagejast sõltumatu kolmanda isiku võimalik roll hagejale tekkinud kahju suurenemises. Kolleegium märgib, et VÕS § 139 lgte 1 ja 2 alusel kahjuhüvitise vähendamiseks oleks võinud anda alust see, kui hageja ei oleks enne J. Jantsoni vastu kohtusse pöördumist püüdnud lahendada vaidlust kohtuväliselt, rakendades selleks mõistlikke abinõusid. Pooled ei vaidle aga selle üle, et hageja püüdis seda teha, saates J. Jantsonile enne hagi esitamist nõudekirja, millele J. Jantson ei vastanud.

Poolte esitatud asjaoludel ei ole kahju hüvitamine täies ulatuses kostja suhtes ka äärmiselt ebaõiglane või muudel põhjustel mõistlikult vastuvõtmatu, mis õigustaks kahjuhüvitise vähendamist VÕS § 140 lg 1 järgi.

16. Kuivõrd ringkonnakohtu otsus tühistatakse ja asi saadetakse ringkonnakohtule uueks läbivaatamiseks, jääb menetluskulude jaotus ja rahaline suurus TsMS § 173 lg 3 teise lause ja TsMS § 174 lg 6 järgi ringkonnakohtu otsustada.

17. Kassatsioonkaebuse osalise rahuldamise tõttu tuleb kassatsioonkaebuselt tasutud kautsjon TsMS § 149 lg 4 esimese lause ja lg 8 alusel tagastada.

Malle Seppik

Peeter Jerofejev

Henn Jõks